

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 361

Agrobiznes 2014

Rozwój agrobiznesu

**w okresie 10 lat przynależności Polski
do Unii Europejskiej**

Redaktorzy naukowci

Anna Olszańska

Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-462-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Halina Bartkiewicz , Czynniki wpływające na decyzje o obrocie ziemią rolniczą na przykładzie województwa lubuskiego.....	11
Katarzyna Boratyńska , Mechanizm bankructwa wybranego przedsiębiorstwa spożywczego	20
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku Unii Europejskiej	29
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Niektóre uwarunkowania rozwoju agrobiznesu w okresie po akcesji Polski do Unii Europejskiej	38
Maciej Dzikuć , Znaczenie wykorzystania współspalania biomasy w produkcji energii elektrycznej w Polsce	48
Maria Golinowska , Tendencje do zmian w nakładach na chemiczną ochronę rolnictwa w Polsce po roku 2004	57
Michał Jasiulewicz , Potencjał agrobiomasy lokalnej podstawą rozwoju biogazowni na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	66
Elżbieta Kacperska , Konkurencyjność polskich artykułów rolnospożywczych na rynku Unii Europejskiej w latach 2004-2012.....	78
Halina Kałuża, Agnieszka Ginter , Innowacje w gospodarstwach rolniczych młodych rolników.....	89
Agnieszka Komor , Zmiany w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w układzie wojewódzkim	99
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004-2013 i w perspektywie 2014-2020.....	108
Jerzy Kopiński , Trendy zmian głównych kierunków produkcji zwierzęcej w Polsce w okresie członkostwa w UE	117
Jakub Kraciuk , Znaczenie produktów rolnospożywczych w polsko-niemieckiej wymianie handlowej	130
Barbara Kutkowska , Rolnictwo dolnośląskie 10 lat po akcesji do Unii Europejskiej	139
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Zmiany w polskim przemyśle mięsnym po przystąpieniu do Unii Europejskiej.....	152
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innowacyjność w zakresie gospodarowania ziemią rolniczą w regionach rozdrobnionych agrarnie.....	162
Grażyna Niewęglowska , Gospodarstwa ekologiczne – szansą czy zagrożeniem dla polskiego rolnictwa?	169

Mirosława Marzena Nowak , Spółdzielczość mleczarska w okresie przynależności Polski do UE	177
Łukasz Popławski , Kierunki wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w opinii mieszkańców gminy Słupia Jędrzejowska	186
Henryk Runowski , Kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej	195
Małgorzata Rutkowska-Podołowska , Zielone światło dla zysku – inwestycje ekologiczne	206
Adam Sadowski , Zmiany agrarne w polskim rolnictwie jako efekt przekształceń systemowych	215
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Przeobrażenia strukturalne w rolnictwie Podkarpacia w dekadzie pełnego członkostwa Polski w UE	226
Iwona Szczepaniak , Strategie konkurencji stosowane przez polskich producentów żywności na rynku Unii Europejskiej	238
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Zmiany strukturalne na rynku wieprzowiny w Polsce po integracji z Unią Europejską	249
Izabela Wielewska , Zainteresowanie upowszechnieniem inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii w agrobiznesie	260
Aldona Zawajska , Zjawisko zagrabiania ziemi w kontekście praw własności	269
Dariusz Żmija , Innowacyjność przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce	281
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , Wpływ struktury i cen sprzedanych produktów mleczarskich na efektywność sprzedaży wybranej spółdzielni mleczarskiej w różnych okresach	290

Summaries

Halina Bartkiewicz , Factors influencing decisions on trading agricultural land on the example of the Lubuskie Voivodeship	19
Katarzyna Boratyńska , Mechanism of bankruptcy of selected food industry company	28
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Competitiveness of Polish agriculture on the European Union market	37
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Some conditions for the development of agribusiness in the period after the Polish accession to the European Union	46
Maciej Dzikuć , The importance of biomass co-firing in electricity production in Poland	56
Maria Golinowska , Trends in changes of expenditure on chemical plant protection in Poland after 2004	65
Michał Jasiulewicz , Local agri-biomass potential as a basis of the biogas plants development on the example of West Pomeranian Voivodeship	76
Elżbieta Kacperska , Competitiveness of Polish agro-food products on the EU market in the years 2004-2012	88

Halina Kaluża, Agnieszka Ginter , Innovations in agricultural farms of young farmers	98
Agnieszka Komor , Changes in arrangement and regional specialization of food industry in voivodeship system	107
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Support for ecological farms in Poland in 2004-2013 and in the perspective of 2014-2020	116
Jerzy Kopiński , Trends of changes of the main kinds of animal production in Poland in the period of its membership in the UE	128
Jakub Kraciuk , The role of agri-food products in the German-Polish trade..	138
Barbara Kutkowska , Lower Silesian agriculture after 10 years since the accession to the European Union	151
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Changes in the Polish meat industry after the accession to the European Union	160
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innovativeness in management of agricultural land in regions with agrarian fragmentation	168
Grażyna Niewęglowska , Organic farms – an opportunity or a threat for Polish agriculture?	176
Mirosława Marzena Nowak , Dairy cooperatives during the Polish membership in the EU	185
Łukasz Popławski , Directions of multifunctional development of rural areas in the opinion of inhabitants of Słupia Jędrzejowska commune	194
Henryk Runowski , Shaping incomes of agricultural farms in the European Union	205
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Green light for profit – environmental investments	214
Adam Sadowski , The agrarian structure changes in Polish agriculture as a result of the systemic transformations	225
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Structural changes in agriculture in Podkarpacie in the decade of Poland's full membership in the European Union	237
Iwona Szczepaniak , Competition strategies used by Polish food producers on the market of the European Union	248
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Structural changes in the pigmeat market after Polish integration with the European Union	259
Izabela Wielewska , Interest in popularization of investments in renewable energy sources in agribusiness	268
Aldona Zawojka , The phenomenon of land-grabbing in the context of property rights	280
Dariusz Żmija , Innovative character of food industry companies in Poland..	289
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , The influence of the structure and prices of sold dairy products on the efficiency of sales of a selected milk cooperative in different periods of time	299

Grażyna Niewęłowska

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej –
Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie

GOSPODARSTWA EKOLOGICZNE – SZANSĄ CZY ZAGROŻENIEM DLA POLSKIEGO ROLNICTWA?

Streszczenie: Referat koncentruje się na dwóch aspektach systemu rolnictwa ekologicznego: pierwszym, pozytywnym, wynikającym z wysokiej jakości produktów żywności ekologicznej oraz rosnącego popytu na tę żywność, drugim, obejmującym sprzeczności związane z realizacją tego systemu gospodarowania, które wynikają z braku odpowiednich przepisów warunkujących przestrzeganie reguł związanych z realizacją systemu rolnictwa ekologicznego. Określono skalę realizacji ekologicznego systemu gospodarowania w rolnictwie w kraju na tle wybranych krajów UE. Wnioski są niejednoznaczne, gdyż ten system gospodarowania stanowi szansę dla polskiego rolnictwa, lecz nie powinien być realizowany w dotychczasowy sposób.

Słowa kluczowe: ekologiczny system gospodarowania, jakość żywności ekologicznej, sprzeczności w realizacji systemu eko.

DOI: 10.15611/pn.2014.361.17

1. Wstęp

Polskie gospodarstwa rolne, z niewielkim arealem użytków rolnych, różnorodną strukturą upraw i różnymi gatunkami zwierząt, niewielką wielkością ekonomiczną, postrzegane przez ekonomistów rolnictwa jako schyłkowe¹, mogą znaleźć rozwiązanie na przyszłość w przestawieniu się na system produkcji eko. Dlaczego żywność eko? Gdyż jest ona wysokiej jakości, rośnie na nią popyt na rynku światowym i krajowym, a producent, decydując się na zmianę systemu gospodarowania, przyczynia się do ochrony bioróżnorodności, utrzymania dobrej kondycji gleby. Ceny na produkty eko przewyższają ceny produktów konwencjonalnych. System produkcji eko był dofinansowany w ramach PROW jako jeden z pakietów programu rolno-śro-

¹ W. Józwiak, 2010, *Zróżnicowanie gospodarstw rolniczych w Polsce według siły ekonomicznej*, Studia i Raporty IUNG PIB nr 22, Puławy, s. 45-55.

dowiskowego, natomiast w PROW 2014-2020 rolnictwo ekologiczne jest osobnym działaniem.

Podjęty temat jest istotny i wymaga odpowiedzi na postawione pytanie.

2. Materiał i metoda

Podstawę do opracowania stanowią publikacje naukowe charakteryzujące jakość produktów eko, system produkcji eko, dokument PROW 2007-2013 oraz projekt PROW 2014-2020, dane Eurostatu. Skorzystano z dostępnych danych dotyczących aktualnie wspieranych gospodarstw eko z GIJHARS (Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych), danych portalu internetowego rolnictwa ekologicznego www.ekoconnect.org oraz z Roczników Statystycznych GUS. Metody badawcze zastosowane w artykule to: analiza danych źródłowych, analiza opisowa, analiza porównawcza oraz analiza przyczynowo-skutkowa.

3. Wyniki

Współczesne metody wytwarzania żywności dążą do ciągłego wzrostu wydajności jednostkowej poprzez stosowanie chemicznych środków produkcji oraz zaawansowaną technologię przetwarzania², nie dbając o jej wysoką jakość odżywczą i zdrowotną. Produkty te zawierają nadmiar azotanów, pozostałości pestycydów, metali ciężkich, węglowodorów aromatycznych i tym samym wywołują alergie, zmniejszają odporność organizmu, przyczyniają się znacząco do rozwoju szeregu chorób cywilizacyjnych. Jak wynika z oceny Światowej Organizacji Zdrowia WHO, ok. 70-80% metali ciężkich (kadmu, ołowiu, rtęci), pestycydów, herbicydów, a także innych związków, na które narażony jest człowiek w przeciętnie uprzemysłowionym otoczeniu, pochodzi z żywności. Średniorocznie przeciętny konsument wprowadza do swego organizmu ok. 2,5 kg związków chemii rolnej i spożywczej.

Przy stale rosnącej świadomości ekologicznej społeczeństwa coraz większa grupa konsumentów poszukuje żywności ekologicznej. Żywność ta przyczynia się do zachowania dobrego stanu zdrowia i tym samym stanowi ważny element profilaktyki zdrowotnej społeczeństwa³.

Jakość produktów eko była przedmiotem analiz SGGW w Warszawie, Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, uniwersytetów w Belgii, Szwecji, USA, IUNG PIB w Puławach. Analizy wskazały,

² Za M. Miśniakiewicz, G. Suwałę, 2008, *Żywność ekologiczna w świadomości Polaków*, SGGW, Warszawa.

³ Za: W. Łuczka-Bakula, 2004, *Przeobrażenia na rynku żywności ekologicznej*, „Przemysł Spożywczy”, nr 1; M. Śmiechowska, 2002, *Studia nad produkcją, jakością i konsumpcją żywności ekologicznej*, Wydawnictwo Akademii Morskiej, Gdynia; M. Śmiechowska, J. Newerli-Guz, 2000, *Zachowania rynkowe konsumentów żywności ekologicznej. Konsument i jego zachowania rynkowe*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.

że produkty eko w porównaniu w konwencjonalnymi charakteryzują się wyższą zawartością witaminy C (w przypadku produktów roślinnych), wapnia, białka (w przypadku mleka), żelaza, magnezu i fosforu. Jednocześnie produkty eko w porównaniu z konwencjonalnymi zawierały kilkakrotnie mniej pozostałości pestycydów⁴. Jedną z metod określających jakość ziemiopłodów, która definiowałaby jakość⁵, jest metoda pomiaru emisji biofotonów⁶. Badania przeprowadzone przez Poppa pokazały, iż produkty żywnościowe najwyższej jakości charakteryzują się wysokim poziomem emisji biofotonów⁷. Zanotowano zaskakująco duże różnice pomiędzy próbkami pobranymi z konwencjonalnego i ekologicznego systemu gospodarowania (od 90% do 98% na korzyść eko). Inne badania udowodniły, że zwierzęta żywione paszami eko odznaczały się większą płodnością⁸.

Jedną z ważniejszych definicji rolnictwa ekologicznego jest definicja Sołtysiak (1993)⁹, następną jest definicja IFOAM¹⁰. Tak więc rolnictwo ekologiczne obejmuje zarówno aspekty technologiczne, biologiczne w odniesieniu do roślin uprawnych oraz zwierząt gospodarskich, jak i aspekty jakościowe.

W rolnictwie ekologicznym obowiązuje zasada kontroli procesu produkcji. Kontroli podlegają stan środowiska, w jakim znajduje się gospodarstwo, stosowane metody produkcji, przechowywania i przetwórstwa. Gwarantem wysokiej jakości produktów z gospodarstwa ekologicznego jest atestacja i kontrola procesu produkcji przez jednostki certyfikujące.

Wszystko to, co było przez lata słabością polskiego rolnictwa, obecnie może stać się jego atutem, bowiem rolnictwo polskie z lat 90. było powszechnie znane jako zacofane pod względem technologicznym oraz stosowania chemicznych środków produkcji. Cechy rolnictwa z lat 90. moglibyśmy wykorzystać jako punkt starto-

⁴ E. Rembiałkowska, 2007, *Walory żywności z produkcji ekologicznej*, „Żywność, Nauka, Technologia, Jakość”, nr 2 (51), s. 105-111.

⁵ Za: J. Stalenga, 2002, *Nowe metody oceny jakości ziemiopłodów w rolnictwie ekologicznym*, Pamiętnik Puławski, IUNG, Puławy.

⁶ Za: H. Vogtmann, 1992, *New approaches to the determination of food quality*, [w:] *Food Quality: Concepts and Methodology*, Elm Farm Research Centre, Newbury, UK, s. 44-49.

⁷ Za: K. Lambing, 1992, *Biophoton measurements as a supplement to the conventional consideration of food quality*, [w:] F.A. Popp, K.H. Li, Q. Gu (eds.), *Recent Advances in Biophoton Research and its Applications*, World Scientific Pub., s. 393-413.

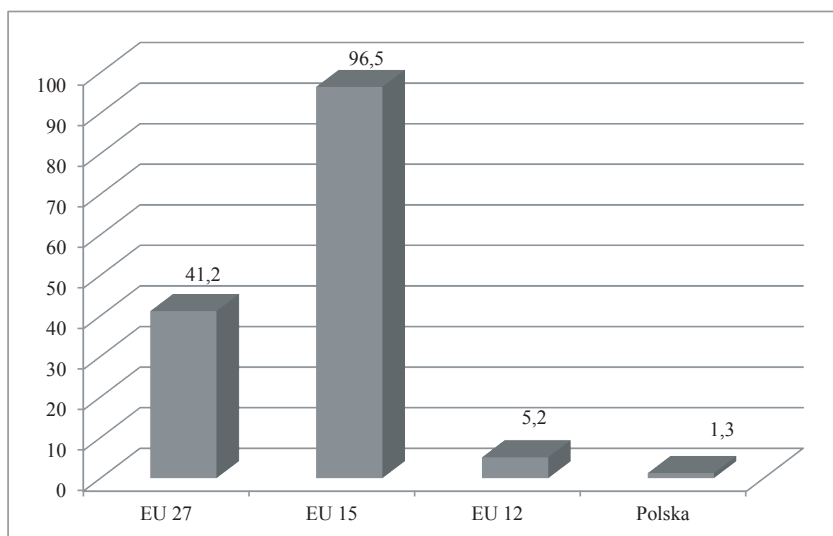
⁸ J. Stalenga, wyd. cyt.

⁹ Rolnictwo ekologiczne to system gospodarowania, który aktywizując przyrodnicze mechanizmy produkcyjne przez stosowanie środków naturalnych, nieprzetworzonych technologicznie, zapewnia trwałą żyzność gleby i zdrowotność zwierząt oraz wysoką jakość biologiczną produktów rolniczych. Jest to system zrównoważony pod względem ekologicznym, ekonomicznym i społecznym: nie obciąża środowiska, jest w dużym stopniu niezależny od nakładów zewnętrznych, umożliwia zachowanie oraz rozwój wsi i rolnictwa jako kategorii społecznych i kulturowych.

¹⁰ Międzynarodowa federacja rolnictwa ekologicznego (Wersal, 1972 r., International Federation of Organic Agriculture Movements – IFOAM). Rolnictwo ekologiczne jest zbiorem różnych szczegółowych koncepcji gospodarowania rolniczego, zgodnych z wymogami gleby, roślin i zwierząt, a jego nadrzędnym celem jest produkcja żywności wysokiej jakości, przy równoczesnym zachowaniu w jak największym stopniu równowagi biologicznej w środowisku przyrodniczym.

wy do produkcji nieskażonej żywności eko. Zbyt na taką żywność mielibyśmy zapewniony. Mimo że produkcja i przetwórstwo ekologiczne to nisza na światowym rynku, zainteresowanie nią jest coraz większe i z roku na rok wzrasta. Światowy rynek produktów eko stanowi wartość 63 mld USD (rok 2011¹¹), największy producent to USA na równi z krajami UE 27, o wartości produkcji eko (odpowiednio) 29 mld USD i 29,7 mld USD. Polska produkuje żywność eko o wartości 69 mln USD. Wartość produktów eko w UE stanowi 1,5% wartości ogółu produktów żywnościowych. Wartość konsumpcji produktów eko na mieszkańca w świecie to 9,02 USD, w krajach UE 27 to 56 USD, w Polsce to 1,8 USD (rys. 1).

Światowa wartość produktów eko w roku 2011 w odniesieniu do roku 1999 zwiększyła się przeszło czterokrotnie (z 15,2 mld USD do 62,9 mld USD). Przytoczone liczby świadczą o rozwoju rynku produktów eko oraz o rosnącym popycie na te produkty. Polskie rolnictwo mogłoby być znaczącym producentem eko z uwagi na przedstawione dane. Od momentu wejścia Polski do UE w kraju notuje się powiększający się z roku na rok areal gruntów eko. Udział arealu eko¹² w całkowitej powierzchni użytków rolnych w 2004 r. to 0,5%, a w roku 2011 – już 4,1%. Jednakże analiza struktury upraw eko (rys. 2) wskazała na 42,3-procentowy udział trwałych użytków zielonych (wobec udziału TUZ w UR w kraju na poziomie 22,3%¹³) oraz upraw sadowniczych i jagodowych na poziomie 13,3% (wobec udziału w kraju na poziomie 2,6%).

Rys. 1. Wartość sprzedaży produktów eko na jednego mieszkańca (euro na osobę), Polska na tle krajów UE (2009 rok)

Źródło: www.organic-europe.net/europe_eu/statistics.asp; www.ekoconnect.org.

¹¹ Za: www.organic-europe.net/europe_eu/statistics.asp; www.ekoconnect.org.

¹² www.ijhar-s.gov.pl, 2014.

¹³ Mały Rocznik Statystyczny Polski, 2013, GUS, Warszawa.

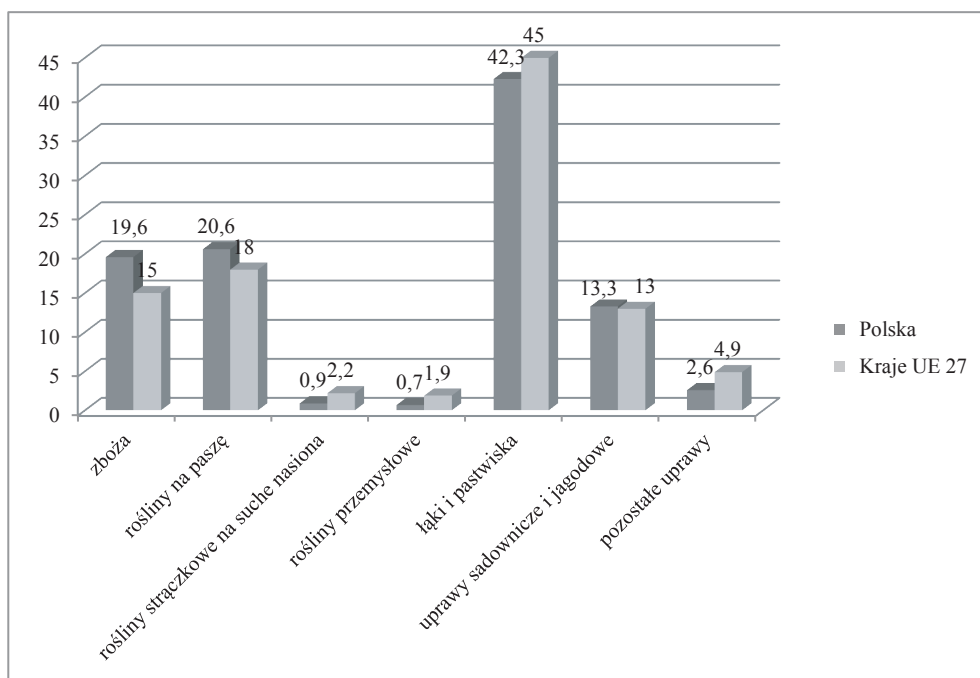
Sprzeczność stanowi fakt nieumieszczenia (w PROW 2004-2006 oraz 2007-2013) w zasadach udzielania płatności do rolnictwa eko konieczności produkcji na rynek z gospodarstw oraz konieczności wypasu na TUZ zwierząt trawożernych. Wobec tego aż więcej niż połowa polskich dotowanych gruntów eko (55,6%) nie generuje produktów eko, czyli aż około 289 tys. hektarów użytków rolnych (rok 2011) było użytkowanych jedynie w celu zainkasowania płatności. W ramach PROW (2004-2006 i 2007-2014) dotowanie systemu rolnictwa eko było realizowane jako jeden z pakietów programu rolno-środowiskowego. Jednocześnie opis wymogów do wariantów pakietu rolnictwa eko nie sugerował konieczności wykazania się produkcją żywności eko ani też nie sugerował posiadania produkcji roślinnej zrównoważonej produkcją zwierzęcą. Wobec tego rolnik korzystający ze wsparcia w ramach PROW na realizację systemu rolnictwa eko nie był zobligowany ani sprzedaż określonych produktów eko na rynek, ani też koniecznością posiadania odpowiedniej liczby zwierząt gospodarskich, które zapewniłyby nawożenie organiczne. Beneficjent płatności systemu rolnictwa eko w ramach programu rolno-środowiskowego był zobligowany do przestrzegania odpowiednich reguł gospodarowania. Wobec takich uwarunkowań w Polsce w ramach systemu rolnictwa eko w strukturze użytkowania użytków rolnych notuje się największy udział trwałych użytków zielonych nieużytkowanych przez zwierzęta trawożerne, jednocześnie występują plantacje tzw. sadów eko, które nie mają nic wspólnego z jakąkolwiek produkcją (rys. 2). Skądinąd wiadomo, że w ramach sadów eko aż 47% stanowiły nasadzenia orzecha włoskiego¹⁴. Płatności za jeden rok (2010) wyasygnowane w ramach pakietu rolnictwa ekologicznego programu rolno-środowiskowego na sady i na TUZ to nieco więcej niż 197 tys. zł.

Taka rzeczywistość stanowi zagrożenie dla polskiego rolnictwa, gdyż zniekształca jego dobry wizerunek. W efekcie takie korzystanie z dopłat do rolnictwa eko może przyczynić się do zmiany kierunku WPR i stracą na tym rzetelnie prowadzący swoją działalność rolnicy. Powstaje pytanie, czy nas stać na ciągłe zmniejszenie użytkowania użytków rolnych eko wobec zwiększającego się popytu na te produkty? Czy godzimy się, aby ze 100 euro rocznie dopłat¹⁵ do rolnictwa eko od każdego mieszkańca krajów UE 55,6% było wydane jedynie dla tzw. biznesmenów rolnych?

Aktualnie zaproponowany PROW na lata 2014-2020 miał eliminować możliwość takiego traktowania rolnictwa eko. W planowanym PROW zamieszczono zapisy odnoszące się do konieczności produkowania w gospodarstwach eko, natomiast w przypadku występowania ekologicznych TUZ rolnik musi wykazać się posiadaniem zwierząt. Zaproponowano też modulację płatności tak, aby dopłaty trafiały do gospodarstw mniejszych, jak w poprzednich okresach planowania (100% płatności do 50 ha; poprzednio granicą było 100 ha). Takie rozwiązanie umożliwi bardziej efektywne wykorzystanie dopłat do rolnictwa eko i jednocześnie zwiększy

¹⁴ G. Nachtman, 2013b, *Sytuacja gospodarstw zajmujących się produkcją ekologiczną owoców w latach 2010-2011*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, nr 2, CDR, SERiA, Poznań, s. 67-78.

¹⁵ www.ekoconnect.org.

Rys. 2. Struktura ekologicznych użytków rolnych, Polska na tle krajów UE 27, 2010 r.

Źródło: www.organic-europe.net/europe_eu/statistics.asp; www.ijhar-s.gov.pl; www.ekoconnect.org.

szy dostępność polskich produktów eko. System gospodarowania eko może stać się rozwiązaniem dla rolników posiadających małe, tradycyjne, niskonakładowe gospodarstwa rolne, zaś sprzedaż produktów eko w ramach klastrów grup producenckich umożliwi rolnikom wypracowanie godziwych dochodów, jednocześnie zapewniając konsumentom dostęp do produktów eko. Rolnictwo eko to szansa dla rzeszy polskich gospodarstw rolnych, które w literaturze przedmiotu są określane jako schyłkowe¹⁶. Literatura przedmiotu¹⁷ odnosząca się do uwarunkowań ekonomicznych gospodarstw eko wskazuje na wysokie znaczenie dopłat eko w dochodzie rolniczym (udział dopłat w dochodzie w roku 2010 wahał się od 77% do 98% i rósł wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw). Jednocześnie wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw malała efektywność produkcji, co wskazuje generowana wartość pro-

¹⁶ W. Józwiak, wyd. cyt.

¹⁷ G. Nachtman, 2013b, *Sytuacja gospodarstw...*, G. Nachtman, 2012, *Efektywność ekonomiczna gospodarstw ekologicznych na tle konwencjonalnych w 2010 roku*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, nr 2, CDR, SERiA, Poznań, s. 51-65; G. Nachtman, 2013a, *Dochodowość gospodarstw ekologicznych a wielkość użytków rolnych*, *Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, t. 100, z. 1, PAN, SGGW, Warszawa, s. 182-195; G. Nachtman, M. Żekało, 2009, *Wyniki ekonomiczne wybranych produktów ekologicznych w latach 2005-2008*, IERiGŻ PIB, Warszawa.

dukcji na hektar w gospodarstwach małych (5-10 ha) przeszło trzykrotnie wyższa niż w gospodarstwach dużych (> 50 ha). Skutkiem dotowania gospodarstw małych jest produkcja żywności eko, a udział płatności w dochodzie rolniczym na poziomie około 80% może być szansą na przetrwanie tych gospodarstw w dobrej kondycji.

Zaprezentowane dane liczbowe wskazują, że udział gospodarstw w systemie produkcji eko to szansa dla małych gospodarstw. Zagrożenie w generowaniu żywności eko stanowią możliwości realizacji pakietu „Uprawy sadownicze” oraz pakietu „Trwałe użytki zielone” zarówno w okresie konwersji, jak i po konwersji w ramach PROW 2014-2020, bowiem efektem realizacji tychże nie była dotychczas produkcja żywności eko.

4. Podsumowanie

Światowy rynek produktów eko rośnie z roku na rok, w roku 2011 osiągając wartość około 63 mld USD; w Polsce wynosi on 166 mln USD. Jednocześnie notuje się stale rosnący popyt na produkty eko z powodu wysokich walorów jakościowych takiej żywności. Rozwiązaniem problemów ekonomicznych dla polskich gospodarstw rolnych określanych jako schyłkowe (ich liczebność oszacowano na 1687 tys., ich dochód w odniesieniu do parytetu stanowi 35%, stopa reprodukcji majątku trwałego wskazuje na brak możliwości jego odtworzenia) jest przejście na system gospodarowania eko. Dlaczego system eko stanowi szansę dla tych gospodarstw? Ponieważ ten system produkcji jest dotowany w ramach PROW i udział płatności w dochodzie rolniczym stanowi około 80%, ponadto produkty eko osiągają wyższą cenę rynkową niż produkty konwencjonalne, nie ma także problemu ze zbytem produktów eko.

Zagrożenie dla polskiego rolnictwa stanowią sprzeczności związane z realizacją tego systemu gospodarowania, które wynikają z braku odpowiednich przepisów warunkujących przestrzeganie reguł związanych z realizacją systemu rolnictwa eko. Wynikiem było dotowanie w ramach rolnictwa eko trwałych użytków zielonych oraz sadów, z których nie notowano żadnej produkcji, więc dotacje na te pakiety eko nie przekładały się na efekty. Wpłynęło to na negatywne postrzeganie przez otoczenie rolników realizujących system eko. Z tych sprzeczności wynika następne zagrożenie – w obliczu kurczenia się użytków rolnych z roku na rok (urbanizacja, drogi, zalesienia) aż około 300 tys. hektarów (TUZ oraz sady eko) w majestacie prawa było bezproduktywnych, pomimo dotowania z tytułu realizacji rolnictwa eko oraz płatności bezpośrednich. Jeżeli prawo odnoszące się do realizacji rolnictwa eko będzie pozwalać na dalsze dotowanie TUZ bez ich użytkowania pastwiskowego oraz sadów bez obowiązku generowania konkretnej produkcji, to grozi nam wyłączenie z produkcji żywności coraz większego areалу użytków rolnych. Nie powinno być tolerowane dalsze dotowanie w majestacie prawa nieużytkowanych rolniczo TUZ i sadów w ramach realizacji pakietów rolnictwa eko.

Literatura

- Józwiak W., 2010, *Zróźnicowanie gospodarstw rolniczych w Polsce według siły ekonomicznej*, Studia i Raporty IUNG PIB nr 22, Puławy, s. 45-55.
- Lambing K., 1992, *Biophoton measurements as a supplement to the conventional consideration of food quality*, [w:] F.A. Popp, K.H. Li, Q. Gu (eds.), *Recent advances in biophoton research and its applications*, World Scientific Pub.
- Łuczka-Bakuła W., 2004, *Przeobrażenia na rynku żywności ekologicznej*, „Przemysł Spożywczy”, nr 1.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski, 2013, GUS, Warszawa.
- Miśniakiewicz M., Suwała G., 2008, *Żywność ekologiczna w świadomości Polaków*, SGGW, Warszawa.
- Nachtman G., 2012, *Efektywność ekonomiczna gospodarstw ekologicznych na tle konwencjonalnych w 2010 roku*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, nr 2, CDR, SERiA, Poznań, s. 51-65.
- Nachtman G., 2013a, *Dochodowość gospodarstw ekologicznych a wielkość użytków rolnych*, Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, t. 100, z. 1, PAN, SGGW, Warszawa, s. 182-195.
- Nachtman G., 2013b, *Sytuacja gospodarstw zajmujących się produkcją ekologiczną owoców w latach 2010-2011*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, nr 2, CDR, SERiA, Poznań, s. 67-78.
- Nachtman G., Żekało M., 2009, *Wyniki ekonomiczne wybranych produktów ekologicznych w latach 2005-2008*, IERiGŻ PIB, Warszawa.
- Rembiałkowska E., 2007, *Walory żywności z produkcji ekologicznej*, „Żywność, Nauka, Technologia, Jakość”, 2(51), s. 105-111.
- Sołtysiak U., 1993, *Rolnictwo ekologiczne od teorii do praktyki*, Stowarzyszenie Ekoland, Stiftung Leben and Umwelt, Warszawa.
- Stalenga J., 2002, *Nowe metody oceny jakości ziemiopłodów w rolnictwie ekologicznym*, Pamiętnik Puławski, IUNG, Puławy.
- Śmiechowska M., 2002, *Studia nad produkcją, jakością i konsumpcją żywności ekologicznej*, Wydawnictwo Akademii Morskiej, Gdynia.
- Śmiechowska M., Newerli-Guz J., 2000, *Zachowania rynkowe konsumentów żywności ekologicznej. Konsument i jego zachowania rynkowe*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Vogtmann H., 1992, *New approaches to the determination of food quality*, [w:] *Food Quality: Concepts and Methodology*, Elm Farm Research Centre, Newbury, UK.
- www.ekoconnect.org.
- www.ijhar-s.gov.pl, 2014.
- www.organic-europe.net/europe_eu/statistics.asp.

ORGANIC FARMS – AN OPPORTUNITY OR A THREAT FOR POLISH AGRICULTURE?

Summary: The paper focuses on two aspects of organic farming system. One aspect is positive resulting from organic food products and growing demand for them. The second aspect is related to the contradictions of the system of management, which result from the absence of specific legislation determining compliance with the basic rules associated with the organic farming system. The paper describes the scale of the implementation of the ecological system of farming in the country against selected EU states. Conclusions are ambiguous, since the management system provides an opportunity for Polish agriculture, but should not be implemented in a way it has been so far.

Keywords: organic farming system, quality of organic food, contradictions in the implementation of the management of organic farming system.